

Embermentő védlevelek 1944-ben ⁽¹⁾

"Máig is emlékszem a két svájci védlevél közti különbségre, amely akkor életet vagy halált jelentett. A megfelelő igazolvány fejlécén a svájci címer piros festékekkel volt nyomva, és a pecséten francia [nyelvű] felirat szerepelt: Legation de Suisse, azon pedig, amit nem fogadtak el, szintelen címer volt látható és német nyelvű pecsét: Schweizerische Gesandtschaft."

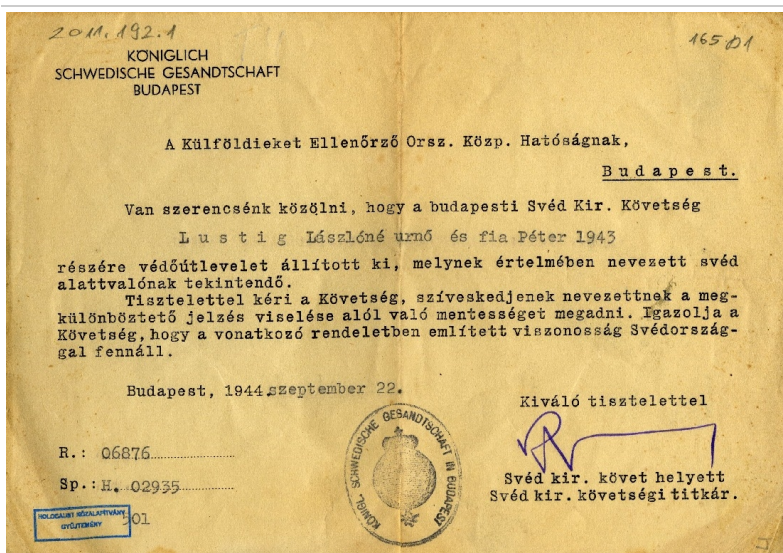
Bevezetés

A második világháború infernójában, 1944 júliusától a gettósított és többségében Auschwitz-Birkenauban deportált magyarországi zsidóság szenvedései nem értek véget. Az év második felében azonban a korábbiaktól eltérően - sőt, európai mértékben is jelentős arányban - nagymértékű és szervezett embermentési akciók zajlottak. A zsidók megmentésére irányuló kísérletek ekkor már jórészt a fővárosra korlátozódtak. Ennek oka nemcsak az, hogy a vidéki lakosság jelentős része ekkor már megsemmisült, illetve koncentrációs táborokban raboskodott, továbbá a férfiak az ekkor már menekülő útvonalnak számító munkaszolgálatban végeztek honvédelmi kiegészítő munkákat, hanem az is, hogy a szovjet Vörös Hadsereg közelsége révén az ország egyre nagyobb tömegei szakadtak el a Horthy, majd Szálasi uralta országgrészekről. A hazai zsidómentést a szakirodalom tipológiailag általában lakossági-, katonai-, egyházi-, és diplomáciai embermentési, illetve zsidó önmentési kategóriákra osztja, azzal a megszorítással, hogy köztük átfedések [popup title="lehetőségek" format="Default click" activate="click" close text="Ez jelenik meg a mai napig egyetlen komoly, átfogó jellegű holokauszt-kiállítás szerkezetében és hozzá kapcsolódó kiadványában is. Jogfosztástól népirtásig. A Holokauszt Emlékközpont állandó kiállítása. Főszerző: MOLNÁR JUDIT, 2005.; KARSAI LÁSZLÓ-KÁDÁR GÁBOR-VÁGI ZOLTÁN: Jogfosztástól népirtásig. A magyar holokauszt áldozatainak emlékére. Magyar Nemzeti Múzeum, Bp., 2006. 64-67. Újabb: SZITA SZABOLCS: Tények Magyarországról. A humánus magyar lovagjai. Külügyminisztérium, Bp., [2012]., 1-24."]. Az angolszász szociológia-antropológia-pszichológia által befolyásolt szakirodalomban ezzel szemben háromféle mentési stratégia jelenik meg: a honvédségen belüli munkaszolgálatosok mentése 1941-1944 között, a vidéki zsidók megmentésére irányuló egyéni mentési kísérletek az 1944. évi gettósítás-deportálás idején, s végül a budapesti üldözöttek megvédésére irányuló diplomáciai tevékenység 1944 júliusától 1945 januárjáig .

Fontos megemlíteni, hogy a magyar államfő 1944 augusztusától részben azért, mert a háború utáni felelősségre vonástól tartott, részint pedig a semleges államok diplomatáinak nyomására a semleges országok diplomáciai képviselői számára lehetővé tette, hogy bizonyos számú olyan okmányt állítsanak ki zsidónak minősülő magyar állampolgárok számára, amelyekkel garanciát vállalnak az országból való kiutaztatásukra, illetve a kiutazásig ezen okmányokkal védelmet adnak számukra.

Ezek az okmányok az egyes személyek oltalmát garantáló védlevelek (Schutzbrief), az adott államba kiutazást lehetővé tevő védőútlevélek (Schutzpass), illetve különféle egyéb, védettséget garantáló menlevelek voltak. A lakosság körében - s később a visszaemlékezésekben, de történeti irodalomban is - általában összefoglaló jelleggel „védlevél”, „Schutzpass” megjelöléssel illetik semleges diplomáciai képviselők által kibocsájtott védelmi dokumentumok összes típusát.

A képviselők egyes bátor rajgai minden eszközt megragadtak, hogy segítsenek az üldözötteknek . A Svéd Királyi Követség vezetője, *Carl Ivan Danielsson* (1880-1963) elsőként a svéd kapcsolatokkal, rokonokkal rendelkezőknek biztosított menlevelet. Az amerikai Háborús Menekültügyi Iroda (War Refugee Board) megbízásából július 9-én érkezett a svéd delegációhoz egy svéd mágnás család tagja, *Raoul Wallenberg* (1912-1947), követségi titkári beosztásban, kifejezetten a zsidómentés céljából. Wallenberg közel 700 védlevelet szignált, amelyek birtokosait megkísérelte Svédországba juttatni. A Danielsson és Wallenberg által kiadott védlevelek száma év végére 5000 darabra rúgott . A valóságban azonban jóval több ilyen védőlevelet adtak ki. Wallenberg az életek mentésére a diplomáciába nem szokványos módszereket alkalmazott: ha kellett, zsarolással, ha kellett, fenyegetéssel, megvesztegetéssel ért célt a német vagy magyar szerveknél. A nyilas-időkben az országban cikázó követségi titkár még a novemberi hegyeshalmi deportáló „halálmenetből” is mentett ki védlevéllel embereket. Céljait és eszközeit külügyminisztériuma kezdetben erősen furcsállotta, végül azonban elfogadták. Munkatársai is a védettek közül kerültek ki, az iroda alkalmazottainak létszáma több száz főre gyarapodott, de sokszor még így is nehezen győzték a munkát .

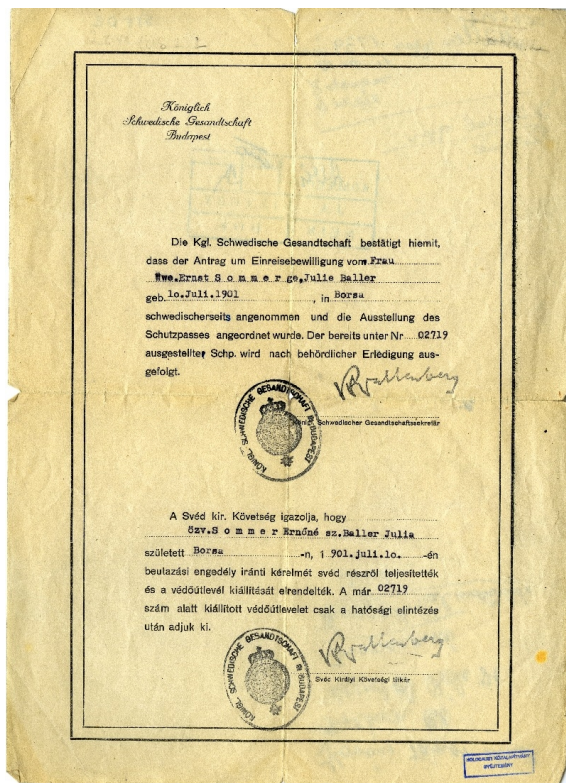

1. Igazolás svéd védőútlevél kiállításáról Lustig Lászlóné és Lustig Péter részére a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóságnak Raoul Wallenberg svéd követségi titkár aláírásával.

2. Donáth Endréné sz. Fürst Irén nevére kiállított svéd „Schutz-pass” Carl Danielsson aláírásával.

Jelzet: Holokauszt Emlékközpont, Gyűjtemény, 2011.53.2

3. Özvegy Sommer Ernőné, sz. Baller Júlia részére kiállított, a védőútlevelel elkészüléséig érvényes igazolás, a Svédországba való beutazás engedélyezéséről.

Jelzet: Holokauszt Emlékközpont, Gyűjtemény, 2012.55.2

A budapesti spanyol követségen *Ángel Sanz-Briz* (1910-1980), az 1942 óta a magyar fővárosban szolgálatot teljesítő ügyvivő, külügyminisztériuma utasítására (!) - francia nyelvű, ideiglenes spanyol útlevelet adott ki 352 zsidó részére. A megmenekítettek által „budapesti angyalnak” nevezett diplomata további 1898-at pedig a svédekhez hasonlóan - természetesen minden alapot nélkülöző módon - spanyol rokonságra hivatkozva bocsajtott az üldözöttek rendelkezésre. Sanz Briz mentőtevékenysége a téli hónapokban tovább folytatódott, összességében mintegy 5000 fő részére állított ki védőlevelet.

N° 104

**PASSEPORT-COLLECTIF
PROVISOIRE**

**IDENTIFICATION ET
SIGNALEMENT:**

Nom Carl Mangold
 Prénoms Paul
 Sexe M
 Date de naissance 1895
 Profession commerçant
 Taille 1,70
 Visage brun
 Yeux bleus
 Nez droit
 Bouche normale
 Cheveux etc. bruns
 Signes particuliers

Nous, Consul d'Espagne à Budapest

faisons savoir à tous ceux qui verront le présent passeport espagnol que: Mangold né à Budapest, et résidant à Budapest, est le père de Paul Mangold né à Budapest, marié avec Maria Paula Neumann, née à Budapest, et porteur de cette ville à destination de Madrid

Priens en conséquence toutes les autorités civiles et militaires, auxquelles ce passeport sera présenté de laisser librement passer les porteurs et de leur donner, en cas de besoin, tout aide et protection pour leur voyage.

Le présent passeport est valable jusqu'à 10 Janvier 1945 pour se rendre en destination espagnole

Consulat d'Espagne à Budapest.
 le 10 Octobre 1944

Le Consul:
Luis Briz

4. Mangold Pálné és Neumann Lajosné közös spanyol útlevele, Ángel Sanz-Briz aláírásával, 1944. október 10.

Jeizet: Holokauszt Emlékközpont, Gyűjtemény, 2011.105.1

Weiss Artúr svájci üvegkereskedő budapesti, Vadász utca 29. szám alatti házában július 24-én nyílt meg a Svájci Követség Idegen Érdekeket Képviseelő Kivándorlási Osztálya. Carl Lutz (1895-1975), a svájci követség vezető beosztású munkatársa (1942-től tartózkodott Budapesten, de ellenére sem kapta meg konzuli kinevezését) segítségével hatalmas mentőtevékenység vette kezdetét. Ennek részeként a Belügyminisztériumtól engedélyezett 7000 személynek biztosított kivándorlást lehetővé tevő „védőútlevelet.” Ezt a keretszámot azonban „ügyszólván az első napon kimerítettük” - írja érzékletes visszaemlékezésben az üvegház egyik túlélő tanúja . 7000 családra értelmezték. A cionista mentőkkel kooperáló Lutz több ezer ilyen iratot állított ki saját felelősségére .

S V Á J C I K Ö V E T S É G
 IDEGEN ÉRDEKEK KÉPVISELETE
 KIVÁNDORLÁSI OSZTÁLY
 V. VADÁSZ-UTCA 29.

3509/L
 1944

Die Schweizerische Gesandtschaft, Abteilung fremde Interessen, bescheinigt hiermit, dass

EDIT SZENDRŐ
 im schweizerischen Kollektivpass zur Auswanderung eingetragen ist, daher ist der (die) Betreffende als Besitzer eines gültigen Reisepasses zu betrachten.

Budapest, 23. Oktober 1944.

SCHWEIZERISCHE GESANDTSCHAFT
 ABTEILUNG FÜR FREMDE INTERESSEN
 ABTEILUNG AUSWANDERUNG
 V. VADÁSZ-UTCA 29.

A Svájci Követség, Idegen Érdekek Képviselete, ezennel igazolja, hogy

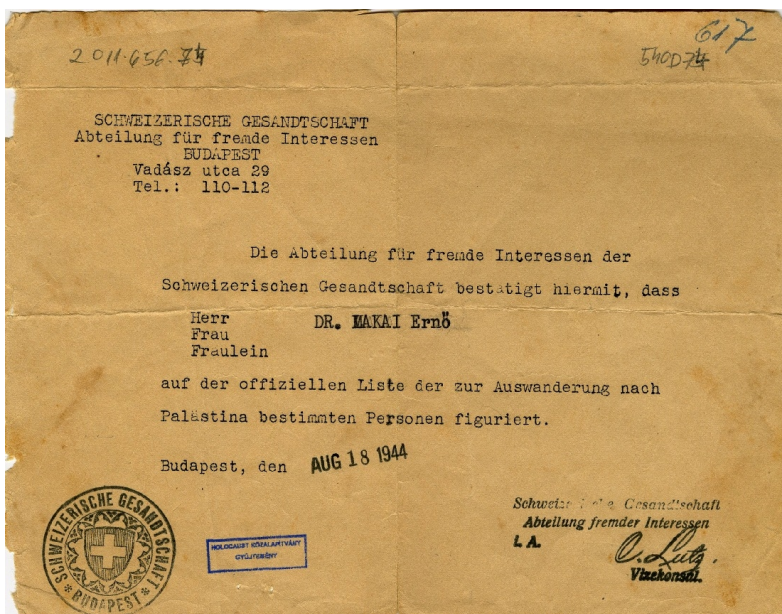
SZENDRŐ EDIT
 a svájci csoportos (collectiv) utlevélben szerepel és ezért nevezett érvényes utlevél birtokában levő személynek tekintendő.

Budapest, 1944. október 23.

5. Svájci védlevél Szendrő Edit részére, 1944. október 23.

Jeizet: Holokauszt Emlékközpont, Gyűjtemény, 2011.682.1

6. Igazolás dr. Makai Ernő részére a Svájci Követség Idegen Érdekek Képviselőtől, mely szerint rajta van a Palesztinába kivándorolni engedélyezett személyek listáján, Carl Lutz aláírásával.

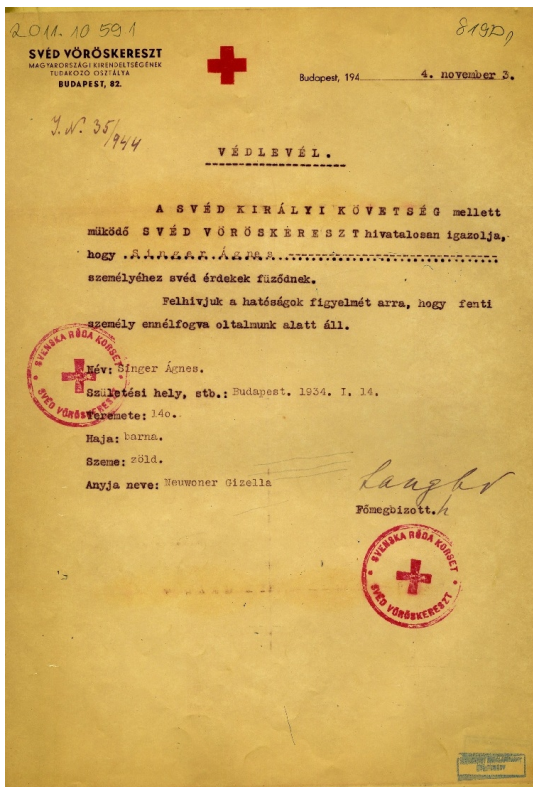
Jelzet: Holokauszt Emlékközpont, Gyűjtemény, 2011.374.12

A Svéd Vöröskereszt színrelépésével a mentés kiteljesedett: **Valdemar Langlet** (1872-1960) és felesége, **Nina** a Vöröskereszt budapesti irodájában 1944 májusától nyomtatott menleveleket (Schutzbrief) az üldözötteknek, mégpedig úgy, hogy egy-egy személy okmányának illetőségét adott esetben kiterjesztették gyermekére is. Sőt, Wallenbergel együttműködve közös védelevelet is kiadtak.

7. A Svéd Vöröskereszt oltalomlevele Reich László és Ungár Olga részére, Valdemar Langlet aláírásával. 1944. október 13.

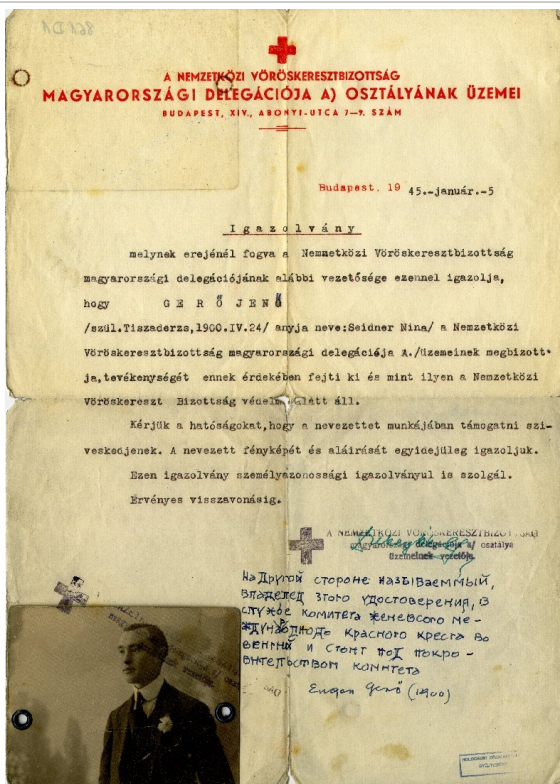
Jelzet: Holokauszt Emlékközpont, Gyűjtemény, 2011. 14. 5

8. Singer Ágnes Svéd Vöröskeresztől kapott 1944. június 11-én kapott menlevele Valdemar Langlet aláírásával.

Jelzet: Holokauszt Emlékközpont, Gyűjtemény, 2011.682.1

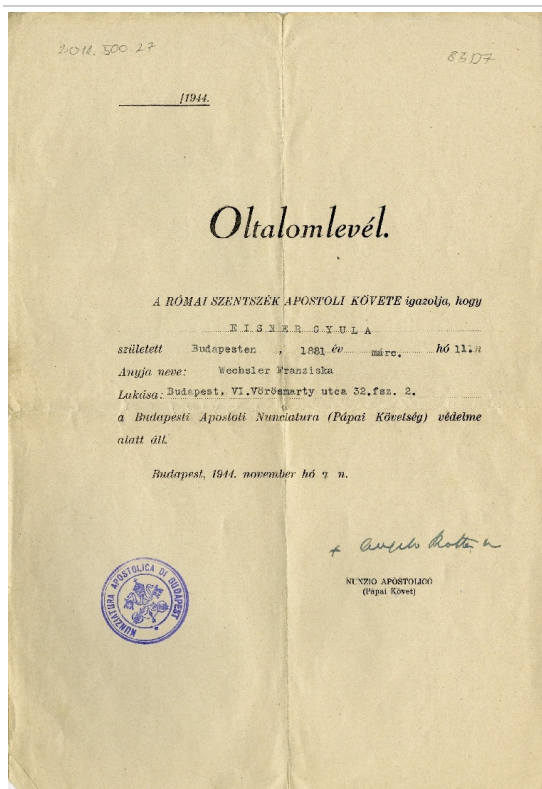
A svéd mellett a Nemzetközi Vöröskereszt is sokoldalú zsidómentést végzett. A *Friedrich Born* fődelegátus által irányított testület „A” osztálya *Komoly Ottó*val, a Magyar Cionista Szövetség és a Zsidó Segély- és Mentőbizottság vezetőjével mintegy 6000 üldözött gyermeknek otthonokban történő ellátását, élelmezését szervezte meg, emellett pedig 1300 arcképes menlevelet adott ki.

9. Gerő Jenő igazolványa arról, hogy a Nemzetközi Vöröskereszt Bizottság alkalmazásában és védelmében áll, 1945. január 5.

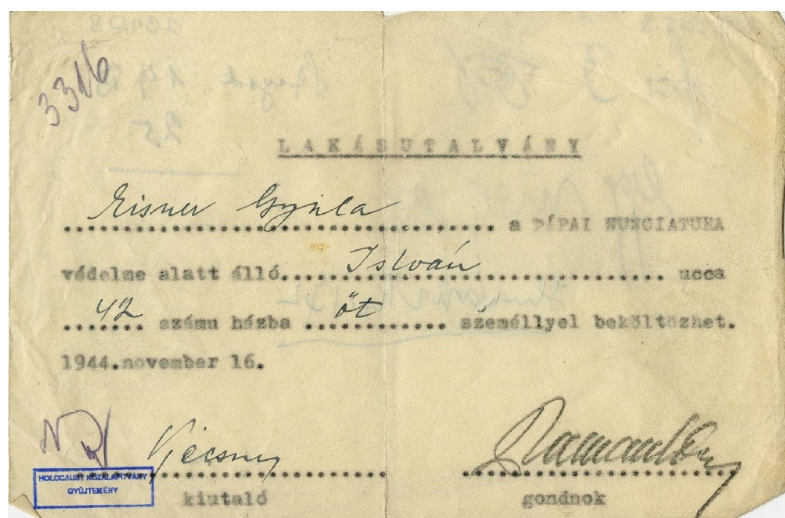
Jelzet: Holokauszt Emlékközpont, Gyűjtemény, 2011.714.1

Angelo Rotta (1872-1965), a Pápai Állam nunciatúrájának vezetőjének áldozatos munkáját kell még megemlíteni. Rotta volt a semleges diplomaták közül az, aki a legálhatatosabban, a kezdetektől fogva fellépett zsidóság védelmében: többször felhívta Horthy Miklós és Sztójay Döme miniszterelnök figyelmét a gettósítás és a deportálás embertelenségére. Rotta többször egyeztetett a semleges államok budapesti külügyi képviselőivel, jegyzékeket küldött a magyar politikai vezetéshez, tenni akarása azonban nem vezetett eredményre. 1944 nyarától a nunciatúra is több száz oltalomlevelet bocsájtott ki „svéd érdekekre” hivatkozva, amelyet a nagy tekintélynek örvendő Rotta minden esetben hitelesített aláírásával. A bátor nuncius hovatovább üres menleveleket írt alá a munkaszolgálatos, valamint halálmentekben elhurcolt zsidók részére, függetlenül attól, hogy az illető átkeresztelkedett-e vagy sem.

10. Az Apostoli Szentszék oltalomlevele Eisner Gyula részére, 1944. november 7.

Jelzet: Holokauszt Emlékközpont, Gyűjtemény, 2011. 500. 27

11. Lakásutalvány 1944 novemberében Eisner Gyula részére, mely szerint a Pápai Nunciatura védelme alatt álló István utca 42. sz. házba öt személlyel beköltözhet. Angelo Rotta irányításával több lakóházat is vatikáni védelem alá helyeztek. Illegálisan felszerelt, védettséget hirdető táblák segítségével sikerült néhány háznak átmenetileg területen kívüliséget biztosítani.

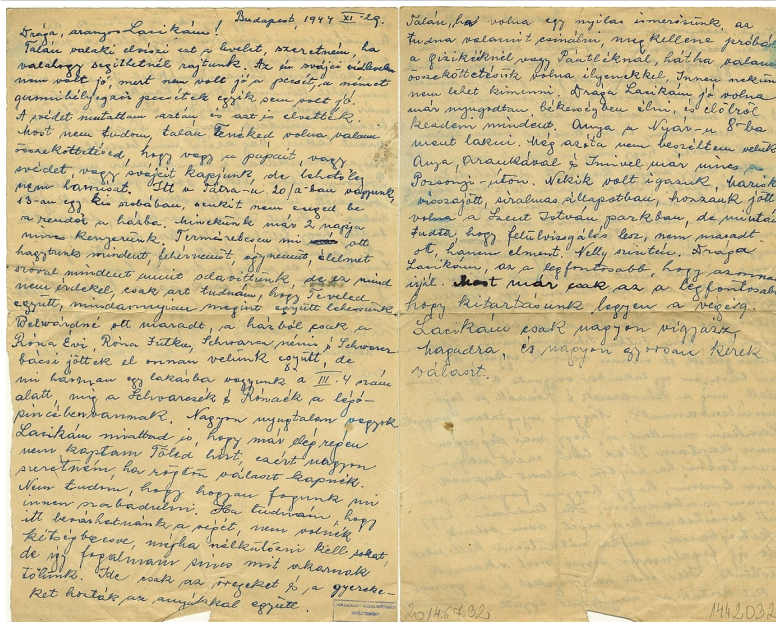
Jelzet: Holokauszt Emlékközpont, Gyűjtemény, 2011. 275. 8

Végül meg kell említeni a portugál követség munkáját is: *Carlos Sampaio Garrido* (1883-1960) követ és *Carlos Branquinho* (1902-1973) ügyvivő a vészkorszakban hozzávetőlegesen ezer személy életét oltalmazták meg, jelentős részüket az általuk kiállított védlevéllel (a fennmaradt védlevelek száma azonban arra enged következtetni, hogy jóval kevesebbet nyomtak, és kevesebbet is hamisítottak belőlük).

A tavasz óta jogfosztott, június óta pedig csillagos házakba zsúfolt, megfélemlített zsidók ezen okmányok birtokában szabadabban, bátrabban mozoghattak. Szabadságukat nem tudták kiutazásra felhasználni, de arra sok esetben elegendő volt - s így életüket mentett - hogy elrejtőzzenek, a mentést biztosító kapcsolatokat építsenek ki. A követségek, konzulátusok munkatársainak mentőtevékenysége pedig hatalmas leleményességet, bátorságot, sok esetben vakmerőséget követelt, már október előtt is.

A nyilas puccs után - 1944. október derekától - ezek a védlevelek nem veszítették el érvényességüket, mégpedig azért, mert a minden realitásérzékét nélkülöző Szálasi Ferenc igyekezett jó külkapcsolatokat kiépíteni s külpolitikai céljai számára a védelem alá helyezett bizonyos számú zsidóságot felhasználni. Továbbá világossá tette: csak azoknak az államoknak a védleveleit fogadják el, amelyek hivatalosan elismerik a nyilas kormányt. Ez több - ehelyütt nem érinthető - döntésben is megnyilvánult. A nyilas kormányzat azonban viszonylag hamar belátta, hogy hatalmukat nem fogják elismerni, külpolitikai elképzeléseik is kudarcba fulladtak. Ennek következtében novembertől fogva egyre kevésbé fogadták el a hatóságok, rendőrök, mind gyakrabban razzizáló nyilas pártszolgálatosok a szerencsétlen üldözött emberek kezében lobogtatott védőiratokat. Mindezzel együtt is a 200 000 fős fővárosi zsidóság életének fő reménységét jelentették a védettnek nevezett - a valóságban inkább csak hitt - „schutzpassok.” Ez annak dacára volt így, hogy mind a németek, mind pedig a nyilasok tisztában voltak azzal, hogy a magyarországi jogrendszer nem ismer ilyesfajta védőokmányokat. *Edmund Veessenmayer*, Németország teljhatalmú megbízottja Kemény Gábor külügyminiszternek írott október 20-ai memorandumából kiderül, hogy tudták: a fenti akciók törvénytelenek. A Szálasi-rezsim a németekkel kötött alkunak köszönhetően által 1944. november 6-án felújított deportálás célállomása már nem a bezárt Auschwitz volt, hanem a nagybátony-újlaki (úgynevezett óbudai) téglagyáron át gyalogmenetben, illetve más módokon is németországi lágerek és nyugat-magyarországi sánctáborok lettek. A deportálások azonban a semleges diplomaták összehangolt tiltakozásainak hatására 21-én leálltak. Ehelyett a mai XIII. kerületben, az egyébként is a jobb módú zsidó polgárok által lakott Újlipótváros területén kijelölt

úgynevezett „nemzetközi gettó” nevezhetjük. A Pozsonyi út környezetében elhelyezkedő „nemzetközi gettó” „védett házaiban” a svéd, a svájci, a vatikáni, a spanyol és a portugál papírok tulajdonosait költöztették be.

12. Családi levél, amelyben a védlevelek kétes védelmi értékéről tudósítanak, 1944. november 29.

Jelzet: Holokauszt Emléközpont, Gyűjtemény: 2011.67.32

A védlevelek iránt értelemszerűen óriási kereslet mutatkozott. Wallenberg egyik viszonylag korai, szeptember 29-én a svéd külügyminiszternek tett jelentése szerint szeptember 16-a után már vettek figyelembe új védleveleket. Addig a napig 8000 kérelem érkezett be hozzá. A jelentés szerint a svéd követség terve az volt, hogy legalább 4500-at sikerüljön kiadni, amelyből 2700-et már ki is adtak. Hozzájárta azt is, hogy sok zsidó embernek (a munkaerőpiacról való évek óta tartó szisztematikus kiszorítás miatt) nagy anyagi áldozatot okoz a védlevelek vagy ideiglenes útlevelek árának megfizetése is. A dokumentumokat nagy arányban hamisították, becslések szerint többszöröse volt a hamis papírok használati száma a hivatalos igazolásokhoz képest. Az ál-védlevelek kiállításában elévülhetetlen szerepük volt a cionisták baloldali szárnyának, a különféle, egymással kooperáló rész-csoportokba szerveződő halucoknak (Hásomér Hacair, Hanoár Hácioni és más csoportok). Grossmann Sándor, Révész percc és társaik vakmerő csoportjai a Vadász utcai Üvegházba tették át székhelyüket. Saját nyomdát hoztak létre, amely a lebukásig tömegesen hamisította a svájci és vöröskeresztes védleveleket. Kapcsolatban álltak földalatti, baloldali csoportokkal, a Kisegítő Karhatalmi Alakulatok (KISKA) egységeivel és segítettek munkájukat azon hivatali és egyházi személyek is, akik üres, lepecsételt formanyomtatványok százaikhoz jutatták őket. Tágan értelmezve idesorolhatók azok az egyéni esetek, amikor valaki saját, vagy családja keresztény papírjait adta át az üldözötteknek. Az illető szó szoros értelmében nem hamisított ugyan, de valódi iratának rendelkezésére bocsátásával olyan hamis személyazonossághoz juttatta az üldözötteket, amely végső soron ugyanazt a védelmet nyújtotta. A keresztény iratokkal el lehetett helyezkedni háztartási alkalmazottként, hadiüzemben munkásként. Ezért mondhatjuk, hogy a cionista önmentő akció bátor tagjainak elévülhetetlen szerepük volt sorstársaik megmenekítésében. Túlélői beszámolók szerint a svéd védlevél számított a legértékesebbnek, mert szemben a svájci, vagy vöröskeresztes papírokkal „sokkal kevesebb került forgalomba, már a kinézete is komolyabbnak tűnt, a tulajdonos fényképe is látható volt rajta, ezért a nyilasok is jobban respektálták.”

A hamis levelekkel, különösen a nyilas időkben a fekete piacon kiterjedt kereskedelem folyt. Meg kell jegyeznünk - bár csak részben tartozik ide - hogy a diplomaták mellett 1944 nyarától számos, elsősorban Budapesten élő magánszemély által készített hamis igazolványról van tudomásunk. Erről lásd Huhák Helena az Archívnet ugyanebben a számában megjelent cikkét („Gyorsan meg kellett tanulnom, hogy Szegedről menekültem...” Irathamisítás és élet a hamis papírokkal 1944-1945-ben (2))

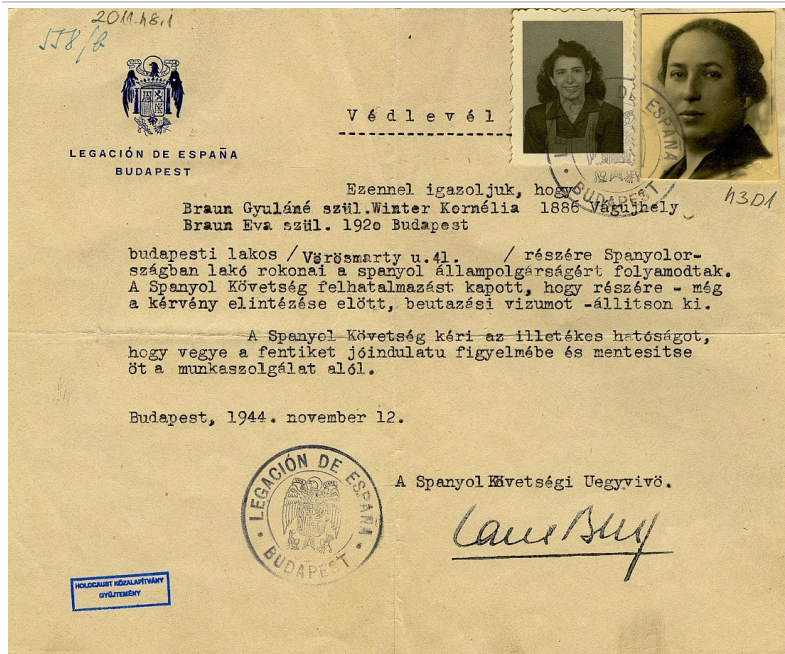

13. A Nemzetközi Vöröskereszt Magyarországi Bizottságának Gyermekakciója igazolása Buzinkay György alkalmazásáról, Sztehló Gábor aláírásával, 1944. december 11.

Jelzet: Holokauszt Emléközpont, Gyűjtemény: 2013.15.12

A hamisításnak kedvezett, hogy zsidók és nem zsidók igazolására ugyanazon okmányok szolgáltak. A honvédségi iratok közül elsősorban a katonakönyvek, zsoldkönyvek, munkakönyvek és az anyakönyvi kivonatok, kikeresztelkédési papírok és lakhatási papírok is ide tartoztak, továbbá az alkalmatlansági bizonyítványok voltak fontosak. A legbizarrabbak a hamisított orvosi papírok voltak, például az, amikor valamelyik zsidó személy arról szerzett papírt, hogy a fitymáján a bőrt nem vallási, hanem egészségügyi okokból távolították el, és ezért ne tekintsék zsidónak. Ez fontos volt, mert a Szálasi-időkben a nyilasok utcai igazoltatásaikor valóban megnézték, hogy valaki körül van-e metélve vagy nem. Értelemszerűen a védleveleken, menleveleken lévő, sokszor gyenge minőségű

papír, fejléc és főként pecsét még nagyobb kockázattal járt együtt. Kertész Iván túlélő visszaemlékezésében érzékletes és hiteles képet fest a kockázatokról és a védlevelek értékéről: „A hatóságok az Újlipótvárosban úgynevezett védett házakat jelöltek ki. Valahogy mi is kapunk egy svájci Schutzpassst, és arra készülődünk, hogy november 15-én - mindent hátrahagyva - egy-egy kisebb csomaggal átköltözzünk az egyik védett házba. Reggel azonban verni kezdték az udvaron a légitámadás jelzésére szolgáló vas sínt, és a nyílás azt üvöltötte: »Minden zsidó le az udvarra!« Hiába mutattuk be védlevelünket, csomagolni kellett egy hátizsákba és menni, hogy hová, azt nem tudtuk. Csak az öregek és a kisgyerekek maradhattak a házban, őket azután rövidesen a gettóba vitték. Először a Jókai térre hajtottak minket, ahol különválasztották a férfiakat és a nőket. szörnyű érzés volt elbúcsúzni anyámtól. És akkor elindítottak Buda felé. Végig esett az eső. A sor mellett kétoldalt nyílás karszalagos, puskás katonák kísérték a menetet. A Margit hídon keltünk át a Dunán, majd befordultunk a Zsigmond, a mai Frankel Leó utcába, azután a Bécsi úton mentünk tovább. Végül, körülbelül egy-másfél óras gyaloglás után elérkeztünk az Újlaki Téglagyárba [Óbudai téglagyárba], amely annakidején a bécsi út nagy kanyarja előtt volt található, nem messze a Vörösvári úttól. [...] Másnap kihajtottak minket az udvarra, ahol felsorakoztattak, és a svájci, a svéd, a spanyol, valamint a vatikáni követségek kiküldötteinek jelenlétében megvizsgálták az igazolványainkat. Akkoriban rengeteg hamisított Schutzpass volt forgalomban, és a nyílások ezeket akarták kiszűrni. A revízió eredményeképp két sorba osztották az embereket, akiknek megfelelt a papírjuk, azok visszamehettek Pestre, akiknek viszont nem, azokat később elindították gyalog nyugat, pontosabban egy németországi lágér felé. Persze, hogy a miénk nem felelt meg. Máig is emlékszem a két svájci védlevél közti különbségre, amely akkor életet vagy halált jelentett. A megfelelő igazolvány fejlécén a svájci címer piros festékkel volt nyomva, és a pecséten francia [nyelvű] felirat szerepelt: Legation de Suisse, azon pedig, amit nem fogadtak el, szintelen címer volt látható és német nyelvű pecsét: Schweizerische Gesandtschaft.”

14. Braun Gyuláné Winter Kornélia spanyolvédlevele, Ángel Sanz-Briz aláírásával, 1944. november 12.

Jelet: Holokauszt Emlékközpont, Gyűjtemény: 2011.30.1

Mind ezzel együtt is a védlevelek a kényszermunkára, a novemberben felállított pesti gettóba hurcolástól, a nyílás razzikiák során a kivégzésektől, Dunába lövéstől védtek meg több ezer embert.

Címkék:

[Edmund Veessenmayer](#) ^[3]

[Auschwitz](#) ^[4]

[Vörös Hadsereg](#) ^[5]

[Szálasi Ferenc](#) ^[6]

[Vöröskereszt](#) ^[7]

[belügyminisztérium](#) ^[8]

[embermentés](#) ^[9]

Kiadás: 14. évfolyam (2014) 5. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/embermento_vedlevelek_1944ben.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/embermento_vedlevelek_1944ben.html

[2] https://www.archivnet.hu/.../naplo/gyorsan_meg_kellett_tanulnom_hogy_szegedrol_menekultem...html

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/edmund-veessenmayer>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/auschwitz>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/voros-hadsereg>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szalasi-ferenc>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/voroskereszt>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/belugyminisztarium>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/embermentes>